

Łódź, dn. 2 marca 2022 r.

dr hab. Jakub Niedbalski, prof. UŁ
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

Recenzja rozprawy doktorskiej Pana magistra Piotra Marka pt. *Kompetencje i kwalifikacje zawodowe trenerów reprezentacji Polski w olimpijskich i paraolimpijskich dyscyplinach sportowych*, opracowanej na Akademii Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie pod kierunkiem naukowym prof. AWF dr hab. Michała Lenartowicza.

Podstawa opracowania recenzji

Podstawą wykonania recenzji jest Uchwała Nr 26/2021/2022 Rady Nauk o Kulturze Fizycznej AWF Warszawa z dnia 25 stycznia 2022 roku. Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska Pana magistra Piotra Marka pt. *Kompetencje i kwalifikacje zawodowe trenerów reprezentacji Polski w olimpijskich i paraolimpijskich dyscyplinach sportowych*. Promotorem pracy jest prof. AWF dr hab. Michał Lenartowicz. Recenzja dotyczy postępowania o nadanie magistrowi Piotrowi Markowi stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu w dyscyplinie nauki o kulturze fizycznej.

Cel rozprawy i ocena wyboru problemu badawczego

Tematyka rozprawy dotyczy charakterystyki kompetencji i kwalifikacji zawodowych trenerów reprezentacji Polski w olimpijskich i paraolimpijskich dyscyplinach sportowych. Doktorant postawił sobie za cel określenie posiadanych kompetencji oraz kwalifikacji zawodowych trenerów reprezentacji Polski sportowców pełnosprawnych i niepełnosprawnych w olimpijskich oraz paraolimpijskich dyscyplinach sportu. Autor dysertacji podjął się również ambitnego zadania polegającego na wskazaniu kompetencji, jakie powinny być rozwijane u trenerów wysokiego wyczynu, określając przy tym zestaw różnic oraz podobieństw istniejących

pomiędzy trenerami sportu olimpijskiego i paraolimpijskiego. Na uwagę zasługuje fakt, iż rezultatem działań Autora są nie tylko wnioski badawcze i naukowe, ale także praktyczne rekomendacje. Wyniki badań mogą bowiem służyć do opracowania nowoczesnych metod kształcenia i doskonalenia zawodowego trenerów w Polsce. W związku z powyższym, wybór tematu dysertacji, a także jej zasadniczego celu należy uznać za uzasadnione.

Struktura pracy i ocena merytoryczna

Praca składa się z pięciu rozdziałów, z których trzy pierwsze stanowią część teoretyczną, w ramach których Autor podaje charakterystykę problemu badawczego wraz z uzasadnieniem jego wyboru, przedstawia przegląd literatury przedmiotu, a także założenia terminologiczne oraz specyfikę sportu osób z niepełnosprawnościami, w tym pracy trenerów i instruktorów. Rozdział czwarty poświęcony został metodologii badań, natomiast rozdział piąty przedstawia wyniki badań własnych Autora. Pracę zamykają dyskusja i wnioski oraz podsumowanie.

Całość opracowania poprzedzona jest wstępem, w którym Autor wyjaśnia sposób ujęcia problemu badawczego, a także przyjętą strukturę pracy. Zarysowuje również w skrócie pochodzenie i historię kształtowania się instytucji trenera w Polsce, sytuując ją w szerszym kontekście instytucji sportu wyczynowego. Przybliży też znaczenie roli trenera w procesie kształtowania kadry sportowców wyczynowych. Co istotne, Doktorant trafnie zauważa, że „proces szkoleniowy nie jest tożsamy z procesem produkcji, trener zaś nie jest technologiem, lecz pedagogiem wyposażonym w specyficzną wiedzę ‘technologiczną’. Trener przede wszystkim trenuje ludzi i ma na uwadze ich dobro”.

Rozwinięciem informacji, jakie można znaleźć we wstępie jest zawartość rozdziału pierwszego, w którym Doktorant przedstawia charakterystykę problemu badawczego, w tym uzasadnienie wyboru owej problematyki. W rozdziale pierwszym znajduje się także przegląd literatury odnoszącej się do roli trenera w systemie szkolenia i rywalizacji sportowej oraz uwarunkowań tegoż procesu i pracy zawodowej trenerów. Zdaniem Doktoranta, pomimo coraz większej liczby publikacji z tego zakresu, analiza pracy trenerów, zwłaszcza sportowców niepełnosprawnych ciągle wymaga dokładniejszego zbadania. Poparciem tych słów jest gruntowna kwerenda literatury przedmiotu dokonana przez samego Doktoranta i odwołanie się do analiz przeprowadzonych w tym zakresie przez innych badaczy (m.in. Galiatti i in. 2016).

Druga część niniejszego rozdziału poświęcona jest zagadnieniu uwarunkowań procesu szkolenia i pracy zawodowej trenerów sportu, odnoszących się także do ich edukacji oraz standardów kompetencji trenerskich. Autor i w tym zakresie dokonuje rzetelnej kwerendy publikacji z zakresu edukacji trenerów, ich kompetencji i kwalifikacji, co istotne, także dotyczących trenerów sportowców z niepełnosprawnościami.

W rozdziale drugim, który jest stosunkowo krótki, ale obfituje w treści kluczowe dla prezentowanej problematyki badań, Autor przedstawia w sposób syntetyczny zagadnienia terminologiczne. Dotyczą one: kompetencji i kwalifikacji zawodowych trenerów oraz definicji operacyjnych kompetentnego działania trenerów sportowych. Przytoczone definicje oraz prowadzone na ich temat rozważania są istotne nie tylko z poziomu konceptualizacji samych pojęć stanowiących trzon dysertacji, ale też – co mocno podkreśla sam Doktorant – ich wyraźne zdefiniowanie jest kluczowe dla prawidłowego wykonywania zawodu trenera sportowego.

Trzeci rozdział pracy poświęcony został charakterystyce sportu osób z niepełnosprawnościami. Składa się on z dwóch części z których pierwsza dotyczy specyfiki sportu osób z niepełnosprawnościami i opisu rozwoju Igrzysk Paraolimpijskich, druga zaś charakterystyki procesu szkolenia i specyfiki pracy trenerów w sporcie osób z niepełnosprawnościami. Autor dysertacji skupia się więc z jednej strony na wyartykułowaniu podobieństw jak i różnic pomiędzy sportem osób w pełni sprawnych i z niepełnosprawnościami. Zwraca też uwagę na szereg istotnych kwestii, które oddają, a zarazem warunkują specyfikę sportu osób z niepełnosprawnościami, takich jak rozwój technologii, czy dostępność miejsc do treningu, ale także przemiany w świadomości społecznej, które powodują, że rekonceptualizacji ulega postrzeganie samej niepełnosprawności. Z drugiej strony Doktorant odnosi się do charakterystyki procesu szkolenia i specyfiki pracy trenerów w sporcie osób z niepełnosprawnościami. Pokazując szereg podobieństw, jakie w tym zakresie istnieją pomiędzy trenerami osób z niepełnosprawnościami i trenerami osób pełnosprawnych, Autor duży nacisk kładzie na ukazanie tych problemów i zagadnień, które są właściwe tylko dla sportu osób z niepełnosprawnościami. Autor nie tylko zwraca uwagę na potrzebę opracowywania standardów jakości pracy trenerów osób z niepełnosprawnościami, czy wypracowania głównych kompetencji istotnych dla rozwoju aktywności fizycznej wśród tych osób, ale także na potrzebę systemowego wsparcia trenerów. W tym miejscu, trudno nie zgodzić się z Doktorantem, który stwierdza, że

spełnienie ambicji utalentowanych sportowców paraolimpijskich staje się coraz głośniejszą artykułowaną, lecz nie zawsze i nie w wystarczającym stopniu, realizowaną potrzebą.

Kolejny, czwarty rozdział dysertacji to uporządkowana i szczegółowo opisana metodologia badań. Autor zamieszcza w niej informacje na temat przedmiotu i celu badań, pytania i hipotezy badawcze, opis badanej próby, a także metodę badań włącznie z wykorzystywanymi metodami statystycznymi. Słowem, wszystko to, co w pracy naukowej składa się na pełnowartościowy obraz warsztatu badacza.

Najobszerniejszą i najważniejszą część dysertacji stanowi rozdział piąty, poświęcony wynikom badań własnych Doktoranta. W każdym z siedmiu wchodzących w jego skład podrozdziałów analizy poprzedzone są zazwyczaj bogatym wprowadzeniem tworzącym szeroki kontekst dla prezentowanych wyników badań, zaś same komentarze do wyników cechuje klarowność przekazu i jasność interpretacji. Niewątpliwym atutem tej części pracy jest przejrzystość i transparentność treści, co udało się uzyskać między innymi poprzez szereg dobrze opracowanych tabel i wykresów prezentujących wyniki badań. Być może miejscami stosowany język jest zbyt swobodny. Sformułowania typu „zasłaniali się”, czy „kwitowali” brzmią dość potocznie i mogłyby być zamienione na wyrażenia o bardziej naukowej proveniencji.

Dysertacja opatrzona została dyskusją, w której Doktorant w sposób uporządkowany, klarowny i zgodny ze sztuką warsztatu naukowego, stopniowo precyzuje i porządkuje swoje myśli, a także ukazuje różne stanowiska w rozważanej przez siebie problematyce. W tej części nie brakuje zarówno komentarzy z badań własnych, jak i konfrontacji z badaniami innych autorów. Doktorant umiejętnie zestawia swoje badania z wynikami innych badań, wskazując na podobieństwa, ale też różnice w analizowanych obszarach odnoszących się do eksplorowanej problematyki. Na uwagę zasługują liczne odwołania nie tylko do literatury polskiej i zagranicznej, ale także formalnych źródeł danych w postaci oficjalnych dokumentów i aktów prawnych z obszaru sportu.

Wnioski z badań Autor przedstawia w sposób kompleksowy, szczegółowy i przejrzysty, podejmując udane próby opisanego i wyjaśnienia najważniejszych mechanizmów oraz wyjaśnienia kluczowych zagadnień dotyczących badanego zjawiska. Każda z hipotez została odrębnie i szczegółowo zaprezentowana, a wyniki badań zmierzające do jej weryfikacji skrupulatnie omówione. Poszczególne hipotezy zostały opatrzone odpowiednim komentarzem i poddane stosowanej interpretacji.

Klamrą domykającą pracę są rekomendacje, w ramach których Autor zidentyfikował mocne strony obecnych rozwiązań systemowych w zakresie kompetencji i kwalifikacji zawodowych trenerów reprezentacji Polski w olimpijskich i paraolimpijskich dyscyplinach sportowych oraz wskazał obszary wymagające reorganizacji i poprawy.

Ocena ogólna

Dysertacja niewątpliwie wypełnia lukę w systemie wiedzy dotyczącej kompetencji oraz kwalifikacji polskich trenerów. Dzięki ustaleniom poczynionym przez Autora można lepiej zrozumieć specyfikę pracy tej kategorii osób. Ponadto niniejsze opracowanie przyczynia się do rozwoju zarówno kultury nauczania jak i uczenia się, a wnioski z badań mogą posłużyć do opracowania konkretnego programu kształcenia trenerów opartego na efektach kształcenia zdiagnozowanych jako istotne dla wykonywania tego zawodu.

Podkreślając walory dysertacji należy z pewnością zwrócić uwagę na gruntowne przemyślenie strategii badawczej i podjęcie świadomych decyzji dotyczących warsztatu badacza, co między innymi przyczyniło się do przyjęcia szczegółowych kryteriów doboru próby badawczej. Co istotne, właściwe badanie poprzedzono solidnym pilotażem, który pozwolił na rozpoznanie przedmiotu badań oraz przetestowanie narzędzi badawczych, a w efekcie ich zmodyfikowanie i odpowiednie dopracowanie. Wreszcie, na potrzeby niniejszego badania zastosowana została „metoda bilansu kompetencji”, zaś dane zebrane za pomocą kwestionariusza dla trenerów i kierowników wyszkolenia poddano klasycznej analizie statystycznej, co wydaje się wyborem słusznym i adekwatnym do przedsięwzięcia badawczego, którego zrealizowania podjął się Doktorant. Warto również podkreślić, że Doktorant wykazał się determinacją w dotarciu do osób badanych i zdobyciu danych empirycznych pochodzących z bezpośrednich wywiadów z rozmówcami, zaś trudności w pozyskiwaniu danych przełamywane były poprzez wielokrotne indywidualne rozmowy telefoniczne oraz spotkania twarzą w twarz.

Poza licznymi atutami pracy, można w niej dostrzec także kilka drobnych mankamentów. Przede wszystkim pewne wątpliwości budzić może kwestia dotycząca metod badawczych. O ile bowiem można się zgodzić z metodą ankiety przeprowadzonej z wykorzystaniem Internetu o tyle, pewne wątpliwości budzą założenia metodologiczne związane z metodą wywiadu biograficznego (pojęcia wprawdzie szerokiego, ale mającego dość jasno określoną tożsamość w naukach społecznych). Można jednak uznać, że samo wykonanie badań i zebranie danych było

właściwe, zaś pewne nieporozumienia dotyczą raczej kwestii stosowanej nomenklatury czy sposobu rozumienia niektórych metod i technik badawczych. Być może warto byłoby także wzbogacić część metodologiczną o zagadnienia związane z etycznym wymiarem badań, bowiem wydaje się, iż kwestie te w pracy nie wybrzmiały w wystarczającym stopniu. Przy czym, jeśli w zakresie aspektów etycznych mamy w pracy pewien niedostatek, o tyle z podkreślaniami samych powodów podjęcia badań, jest sytuacja zgoła odwrotna. Wydaje się bowiem, że w zbyt wielu miejscach Autor akcentuje to, co zostało już wyeksplikowane we wstępie, a więc właśnie powody dla których podjął się opracowania tematu badań oraz jego naukowy i praktyczny wkład w rozwój dziedziny ją reprezentuje. Odnosi się wrażenia, jakoby sam Autor nie był do końca przekonany, co do swojej innowacyjności lub też czuł dodatkową potrzebę, aby przekonać odbiorców pracy, co do tego faktu. A jeśli tak, to zupełnie niesłusznie, bo praca takowe walory z pewnością posiada. Za to ich podkreślanie w wielu miejscach prowadzi do pewnej konfuzji i niepotrzebnego powielania treści. Niemniej jednak są to drobne mankamenty, które w żadnej mierze nie umniejszają znaczenia i wysokich walorów poznawczych dysertacji.

Podsumowując, Autor we wstępie składa deklarację, w której stwierdza, że „poznanie kompetencji i kwalifikacji zawodowych, a także opinii trenerów reprezentacji Polski w olimpijskich i paraolimpijskich dyscyplinach sportu przybliży nas do odpowiedzi na pytanie, kim jest współcześnie trener”. I co istotne, po lekturze pracy można z całą odpowiedzialnością stwierdzić, że z deklaracji tej się wywiązuje. Tym samym uznać można, że Autor wykonał stawiane przed sobą zadania, sama zaś praca, sprawia pozytywne wrażenie i jako taka bez wątplenia może stanowić podstawę do ubiegania się o stopień naukowy doktora.

Ocena strony formalnej i technicznej

Strona formalno-językowa pracy jest poprawna, choć w liczącej 256 stron rozprawie doktorskiej znaleźć można nieliczne uchybienia językowe i błędy stylistyczne oraz interpunkcyjne. Nie mniej jednak są to drobne uchybienia, które w żaden sposób nie umniejszają wartości samej pracy. Opis bibliograficzny źródeł, podobnie jak odniesienia do nich w tekście opracowano prawidłowo. Zamieszczone w pracy ryciny, tabele i wykresy zostały dobrze przygotowane i prawidłowo opisane.

Wnioski końcowe

Praca odznacza się interesującym ujęciem przedmiotu badań oraz przystępnym poziomem merytorycznym. Jej treść potwierdza zdolność Autora do przeprowadzania procesu badawczego oraz formułowania własnych sądów. Autor dysertacji wykazał się samodzielnością badawczą w oryginalnym rozwiązaniu podjętego problemu badawczego. Treść rozprawy oraz przyjęte założenia metodyczne potwierdzają znajomość metodologii pracy naukowej oraz wskazują na opanowanie warsztatu badawczego. Biorąc pod uwagę powyższe stwierdzam, iż recenzowana praca spełnia kryteria stawiane rozprawom doktorskim określonym w obowiązujących przepisach. Na tej podstawie wnoszę o jej przyjęcie i dopuszczenie do publicznej obrony.

Jolanta Niewolna